

САҢА ОЛОХ

12+

2021 сыл
Атырдьах
ыйын
27 күнэ
бээтинсэ
№ 55 (11808)

Чурапчы улуунун хаһыата • ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫҤ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР • @sanaoloh

бээтинсэ атырдьах ыйын 27 > субуота атырдьах ыйын 28 > бэскэһиэни атырдьах ыйын 29 > бэнидисиин атырдьах ыйын 30 > отуорунньук атырдьах ыйын 31 >

--- БЫҤБАР --- 2021 ---

КЫАХТААХ САҤА СИРЭ - БАЙЫЛЫАТ ОЛОХ ТУҢУГАР

ГАЛИНА ДАНЧИКОВА

АЙСЕН НИКОЛАЕВ

ИВАН ЛУЦКАН

БАЛАБАН ЫЙЫН 17-19

АРАССЫЙА СУДААРЫСТЫБАННАЙ
ДУУМАТЫН ДЬОКУТААТТАРЫН БЫҤБАРА

Оплачено из средств избирательного фонда Якутского регионального отделения Всероссийской политической партии «ЕДИНАЯ РОССИЯ».

--- УЛУУСКА --- БУ КҮННЭРГЭ ---

Чалла алааһыгар сэли муоһа көһүннэ

Бу туһунан маннай утаа, ватсап ситиминэн тарбаммытын көрөөт, туту булбут киһи төлөпүүнүн нүөмэрин булан кэспэттибит. Быһа барыллаан, 70 киһи ыйааһыннаах, 2,5 миэтэрэ усталаах саамай улахан былыргы кыыл муоһун 57 саастаах Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо Семен Иванович Дорогунов атырдьах ыйын 21 күнүгэр кизһэлик булбут.

“Биирдэ эмэ, илэҥсийдэхпинэ, сир-дойдуну кэрийэн, тахсан хаамар идэлээхпин. Хаама сылдьан көрдөхпүнэ, күөл кытылытынаабы эмгэрэ сингэн түспүт сиригэр арай туск эрэ манхайан көстөр. Интэриһиргээн, тийэн көрбүлүр, бастаан, маска майгыныыр этэ, онтон салгыы хаһан барбытым. Онтукам улам муоска майгынанан барбытын иһин, бөһүөлэккэ төннөн тийэн күрдэх ылан, бырааппын илдьэ баран хостуурга санаммыппыт. Дэрэбинэтигэр чүгэс сир. Син балай да бодуустаһан, булумньубутун хостоон таһаарбыппыт — былыргы кыыл муоһа буолла. Ону дьон-сэргэ биллин дьин, кэлин учуонайдар кэлэн үөрэттиннэр дьин санаан, кизг аранга таһаардыбыт. Урут өрдөөбүтү, уонтан тахса сыл анараа өттүгэр Гена Говоров дьин уол эмиз бу алаастанбылыгыбустар унуохтары булуталаабыта, ол унуохтар чакчы билинги сүөһү унуохтарыттан үс төгүл бөдөһүннэр эбит этэ. Булбут муоспутун, арааһа, олохтоох мусуой дьизитигэр туттарарбыт дуу дьин былаанныыбыт”, — дьин сүрдээх холкутук Семен Иванович кэпсир.

Дирингустируйалаах Чурапчы улууһа бүгүн эмиз биір дьикти кистэлэнин арийбытын олохтоох дьон дьиктигин, сэргии истэбит.

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

--- АҤАҤА ЭПИИР ---

Коронавируһу вакцина кыайыаҥа

Улуус кылаабынай бырааһа Артем Ксенофонтов атырдьах ыйын 24 күнүгэр, нэһилиэтиннээ “Саҥа олох” инстаграм нөҥүө быһа бизниси табыста. Улууска коронавируснай инфекция балаһыанньатын уонна бу ыары утары вакцинация үлэтин билиһиннэрдэ.

Вакцинация былаана рогат дааннайынан үрдээн, 11201 буолла. Билинги туругунан, 4836 киһи быһыыны ылла. Былаан 42% тэннэстэ. Болугур нэһилиэгэ 51%, Чурапчы 46%, Бахы нэһилиэгэ 41% вакцина ылан үрдүк көрдөрүүлэнилэр.

Билигин улууска “Спутник Лайт” дьин биір дэ бэриллэр вакцина 1500 дозата баар, ону тэнэ бу күннэргэ 200 доза “Гам-КОВИД-Вак” (Спутник V) кэлиэхтээх. Улуус дьаһалтата уонна киин балыыһа вакцинацияламмыттарга анаан тэрийэр сүүйүүлээх оонньуута, атырдьах ыйын 31 күнүгэр ытыллара былааннаар. Балыыһа массыына ытылыгыгар, сааны ытыыга босхо аһар 20-лии медкөрүүнү, стоматологияга 10 толуону, улуус дьаһалтата бириистэри туруорар. Сүүйүүлээх оонньууга улуустук вакциналаммыт дьоно бары кыттар.

«Модернизация» бырагырааманан томограф улуустугар прачечнайын сөргүтэн, гына еремүөннээн аһахтаахпыт. Үлэтин-лицензияны ытлахпытна, былааннаахпыт.

Кылаабынай быраас Артем кирибит ыйытыларга сиили

Михайлович салгыы дьонтон эпизиттери биір дэ.

Атырдьах ыйын 26 күнүн туругунан, улууска коронавируһунан ыалдьыи түбэлтэтэ - 1361. Үтүөрбүт киһи аһсаана - 1249, 19 киһи олохтон туораата. Инфекционной стационарга 24, таһыттан 66, Дьокуускайга Өрөспүүбүлүкэтээби балыыһа пульмонологической отделениетыгар 3 ыарыһах эмтэнэ сылдьар.

Людмила ГОРОХОВА.

— ИЛ ДАРХАН НЭДИЭЛЭТЭ —

Айсен Николаев үлэтин сүрүн түгэннэрэ

Атырдых бийн 16 күнүгэр Ил Дархан өрөспүүбүлүкэ тэбэйдэннэтигэр нэһилиэнньэбэ туһаайылаах табыста. Кини үс ыйтан ордук кэм устата ойуур баһаардарын утары охсууу баһаарылаах түһүмэххэ кэлбитин бэлэтиэтэ. Итинэн уоту умурдурууга сыраллаһан үлэлиир дьонно махталын биллэрдэ. Арбаа, мин улуустарга кэтэһиилээх ардах түстүтүн, зондировщик-сөөмүтүт улахан көмө буолбутун ыйда. Уоту утары охсууууга хара маннайгыттан федеральнай былаастартан күөс-көмө оноһулларын, Рослесхоз, БСММ, Оборона министриэтибэтин авиацията, байыаннай тизиникэтэ үлэлирин санаатта. Улахан өйөбүгү Арасыйыа Бэрэсидьиэнэ Владимир Путин онорор. «Судаарыстыба баһылыгын көмөтүнэн суһаллык тыын суопталаах болпуруостар баһаарыллаллар. Билиги көрдөһүүбүтүнэн Дьокуускай аэропордун көтөр-түһэр балаһатын өрөмүөнү түргэтээтэ. Билигин ойуур хаһаайыстыбатын үлэһиттэрин ахсаанын, тизиникэтэни хааччыллыыны элбэттигэ үлэ ылыахтаахпыт. Өсөө бири тыын болпуруоһунан умайбыт ойууру чөлүгэр түһэрип буолар. Бырабыыталыстыба килимэт уларыыһытын учуоттаан, ойуурдары баһаартан көмүскүүр сана бырагырааманы онороругар соруудахтыбын. Маныаха муниципалитеттары кытта наука тэрилтэлэрин тараан күөскэ үлэлиэбэ», — диэн эттэ Ил Дархан.

Атырдых бийн 17 күнүгэр Айсен Николаев Федерация Сэбиэтин аграрнай бэлитикэбэ, айылҕаны туһаныыга комитетин бэрэссэдээтэлин солбуйааччыта, сенатор Егор Борисов кытта көрсөн өрөспүүбүлүкэ социальнай-экономикэскай сайдыытын тула кэлэсттилэр. Егор Борисов Федерация Сэбиэтигэр ытыллар үлэ туһунан билиһиннэрдэ. Дьобус хаһаайыстыбаларга, фермердэргэ, тыа хаһаайыстыбатын кооперациятыгар

тус сыаллаах өйөбүл онорор инниттэн тустаах сокуонна уларытылары киллэрэргэ Егор Афанасьевич салайар өрөспүүбүлүкэ салалтата ойуур баһаардарын бохсууга тэрийэн ытар үлэтин сөптөөбүнэн вахта. Федеральнай Бырабыыталыстыба уонна Владимир Путин болломтоһоро кэмтэргэ тардыллыбытын үрдүктүк сыаналаата. Билигин сүрүн болломто ыстыкка туһаайыларын, отунан хааччыйыыга бэйэтин көрүүтүн үлэһиннэ.

Атырдых бийн 18 күнүгэр Айсен Николаев видеосибээс нөнүө Токиотаагы Паралимпиадаба Саха сиригиттэн кыттаахха Анастасия Дюдоросованы, Степанида Артахинованы, Алена Дмитриеваны кытары көрүстэ. Дойду сүүмэрдэммит хамаандатын чилиэннэрэ харбааһынна, оһунан ытыыга, оһорон эрэ волейболга кыттыыны ылыахтара. Ил Дархан кыргытарга Саха сиригэр бары олохтоохторун ааттарыттан эбэрдалээтэ уонна бастыг көрдөрүүнү ситиһэллэригэр, дойдутарыгар мэтээллээх төнөллөрүгэр баҕарда.

Атырдых бийн 19 күнүгэр өрөспүүбүлүкэбэ ойуур баһаардарыгар быһы-майгы бигэтиэн эрэрин Айсен Николаев суһал ыстаап муньаһар эттэ. «Билигин күндүл туругун баттаһан, улуустарга суһал ыстааптар ойуур баһаардарын умурдурууга уонна бохсууга үлэни салгыы сөлөх ыттаххытына, чуқтаабы күнүгэр өрөспүүбүлүкэбэ ойуур баһаардарын балаһыаньатын төрдүттэн быһаарарга тобоостоох буолуоһа», — диэтэ Ил Дархан.

Эмиз бу күн регион баһылыга хамсык дыанын утары үлэлэхэр суһал ыстаап муньаһар билигин быһы-майгы кытаанаһын, сүүстэн тахса киһи реанимацияба сытарын, оһолор ыалдыылар, балыһаба кириилэрэ элбээн иһэрин, уопуска түмүктэһэринэн, үөрэх дьыла

сабаланырынэн, ыарыы күһүнү долгунун кутталын ачатыыга эрдэттэн үлэ ытарга, хааччатыр мизэрлэри сыналлааха, хонтуруолу күүһүрдэргэ, вакцинацияны тэтимнээхтик ытарга улуус баһылыктарыгар туһайан эттэ.

Атырдых бийн 20 күнүгэр регион баһылыга Чурапчы улууһугар үлэлээтэ. Айсен Николаев Мэлдьэхси учаастагар тийэн, ойуур баһаарын утары охсуууга үлэлиир дьону кытта көрүстэ, кинилэргэ түмсүүлээхтик, хорсуннук үлэлээн, уоту тохтолтуттарыгар махтанна. Бу улууска турбут баһаардартан улаханнарын минерализованнай балаһаны онорон, утары уот ытан учаастака киллэрбэтэхтэр. Билигин салгы баһаары төгүрүгүгэ үлэ барар. Олохтоохтор Ил Дарханна-ыарахан күөстээх тизиникэтэни көмөлөһөрүгэр этиилэр. Онуоха Айсен Николаев Юрий Трутнев өйөбүлүнэн федеральнай киинтэн бэриллбит 150 мөл. солк. үбүнэн өрөспүүбүлүкэ ДТ-75 тыраахтардары уонна тракторлары атылаһар, онтон Чурапчыга бэриллээ диэтэ. Владимир Путин Федеральнай Лесохрانا Саха сиригэр филиалын кэнэтэргэ баһаарытын регион баһылыга иһитиннэрдэ.

Салгы Айсен Николаев Чурапчыга сырыытыгар илин энэр улуустарын баһылыктарын кытары сүөһү аһылыгын бэлэмнээһин болпуруостарын көрдө. Быйыл сайын хаһаангытааһар да курааннаан, өрөспүүбүлүкэбэ 80-ча тыһ. туснаа от кыайан тийбэт туруктаах. Ону ыаллы регионнартан атылаһар уонна мобильнай биригээдэлэр көмөлөрүнэн соботуоскалаһып сорох турар. Кыһынны айан суола аһыллар диэри от тийиэ суоһунан, бастатан туран, Томпо, Уус Алдан, Өймөкөөн улуустарыгар тиксэриэхтэр. Сүбэ муньах түмүгүнэн Ил Дархан Бырабыыталыстыбага сүөһү аһылыгын соботуоскалаһыныа, тырааныспар ороскуотугар анаан эбии үп тыытарга, Ветеринария департаментыгар сүөһүнү этэннэ кыстатарга анаан эмитому, битемиини хааччыйарыгар соруудахтаата.

Афанасий НОЕВ,
Ил Дархан пресс-сэкиретээрэ.

— БЫЫБАР — 2021 —

«Биир ньыгыл Арасыйыа» сийэһигэр Владимир Путин нэһилиэнньэбэ оноһуллар сана көмө туһунан иһитиннэрдэ

Ол курдук биэнсийэлээх дьонно барыларыгар, ол иһигэр үлэлиир сылдьар аҕа саастаах дьонно, ИДМ иһинэн биэнсийэ ылааччыларга 10 000 солк. биэр кэмнээх төлөбүр оноһуллуоһа. Кэлэр сылга биэнсийэ инфляция хардытын куоһарар курдук эбиллээбэ.

Ону таһынан, оһоллоох дьон кэргэттэри өйүүр бырагыраама тийгин быспакка саҕаланан иһэ. Ылархан кэм тирээн кэллээһинэ, кыаммат дьон кэргэн хаһан баҕарар судаарыстыба көмөтүгэр эрэниэн сөп диэн дойду Аҕа баһылыга бэһээ «Биир ньыгыл Арасыйыа» сийэһин иһис түһүмэһэр эттэ.

«Биир ньыгыл Арасыйыа» XX сийэһигэр быыбар иһинээбэ бырагырааманы билгитиннэрдилэр. Баартыа порталыгар хас биридди эрэгийиэнтэн нэһилиэнньэ олох таһымна уонна хаачыстыбатын тупсарарга туох этиилээһин барытын суруйанытаркыахтаахтыта. Норуот бырагырааматыгар кирибит этиилэргэ дьон, сүүнүһүнэн, хамнаһ уонна биэнсийэ үрдүүрүн, үлэтин, хамнаһын сүтэрибит дьонно оноһуллар судаарыстыбаннай көмө кэнээн иһэрин о.д.а. туруорсаллар.

Олохтоохтор этиилэрин хомуйуу NPER.RU сайтка уонна «Биир ньыгыл Арасыйыа» уопастыбаннай приемнадарыгар ытыллыбыта. Эрэгийиэннэртэн уопсайа онлайн уонна офлайн 1,6 мөл. тахса этии кирибитэ. Нэһилиэнньэ ону таһынан, 11 хайысханан 3,4 мөл. анкетаны толорбута.

Норуот бырагыраамата олох бары эйгэтин таарыйар уонна кэлэр кэмэ булуучу толорулуох тустаах. Ойуур баһаара турбут ыарахан кэмн аахсыбакка, Сахабыт сиригэр олохтоохторо эмиз Норуот бырагырааматыгар тус этиилэрин киллэрдилэр. Уопсайа 16000 тахса кирибит этииттэн улахан анаара эрэгийиэн уонна дьон-сэргэ уйгу-бийан олоһо сайдан иһэрин туһунан.

Олох сайдыытын Сахабыт сиригэр олохтоохторо өлүгөнэ аба нөнүө тутуллар муостаны кытта ситимниилэр. Баараһай тутуу өрөспүүбүлүкэ киин сиртэн ойуучу сытарын бохсоһон, айан суолун сырыыта тэтимирэн, ас-танас сыаната удамыр буоларыгар онкул ууруон сөп. Итини таһынан, хоту дойду тыйыс усулуобуйатыгар оһолор дьон биэнсийэбэ тахсар саас урукку халыыбыгар төннөрүн, салгы суолунан айан төлөбүр субсидияларын туруорсаллар.

Өрөспүүбүлүкэ олохтоохторо итиннэ экология, нэһиликтэри, тизгэннэри тупсары болпуруостарын норуот бырагырааматыгар киллэрдилэр.

«Этиилэри хомуйарга саамай көхтөөх нэһилиэнньэ Дьокуускайга, Нерюнгри, Ньурба, Амма, Анаабыр, Кэбээйи улуустарыгар баарын биллэрдэ. Дьон туруорсуутун, быыбардааччылар этиилэрин барыларын мин «Биир ньыгыл Арасыйыа» федеральнай салааларыгар тиксэрбим. Ол этиилэри Норуот бырагырааматын эрэгийиэннэри салааларыгар киллэриэхтэрэ», — диэн бэлэтиир Айсен Николаев, баартыа Саха сиригэр салаатын сэкиретээрэ.

«Биир ньыгыл Арасыйыа» сийэһин кэмтэргэ дойду Аҕа баһылыга Владимир Путин социальнай эйгэбэ болломтоһун уурда.

«Билиги дойдубут хас биридди олохтооһо дьыллэнэр кыахтаах буолара бири тын болпуруос. 2017 сыл санатыгар диэри саахалланар туруктаах диэн испиһээкэ кирибит дьыллэртэн дьону көһөрүү билигин эрэгийиэннэргэ бара турар. Былырын бу бырагыраамаба эбии 60 млрд. солк үл көрүлүбүтэ, ол иһин күн бүгүн үлэ хаамыта кырааһы куоһаран иһэр. Бу сыл бүтүөр диэри тобус эрэгийиэн болдьоммут биризмэттэн эрдэ дьоннорун сана дьыллээ көһөрүөхтэрэ. Маны таһынан, 2021 сыл тохсунуу 1 күнүгэр диэри докумуоннара оноһуллубут саахалланар туруктаах дьыллэртэн дьону көһөрүү бырагыраама салгы олоххо

кириэхтээх», — диэн эттэ Владимир Путин. Бастагы хардыы быһыытынан, киин федеральнай бүддьүөттэн ити сыалга 45 млрд. солк. көрөргө этии киллэрдэ.

Сана кыбартааллары тутуу бырайыагар социальнай инфраструктураны, тизгэннэри тупсарыны, уопастыбаннай тырааныспар сырыытын киллэрэр наадалаарын бэлэтиэтэ. «Бу үлэ олохтоох нэһилиэнньэни кытта барыахтаах, кирилэр санаалара учуоттаныахтаах. Ол туһунан норуот бүддьүөтүн тэрийэн, хас биридди куоракка, нэһиликкэ туох ханна тутулларын, өрөмүөннээрин дьон-сэргэ бэйэтэ быһаарыахтаах», — диэн эбэн эттэ дойду Аҕа баһылыга.

Маны таһынан, Госдума сана саастааба талыптаатын кытта, исхэ-күүскэ кирибит дьонно социальнай төлөбүрү устан ылар болуппарын туһунан сокуон оноһулуохтаабын ыйда.

Афганистанна буола турар быһыы-майгыга, сэбилэнилээх иирсээһинэ Арасыйыа кыттыспатын туһунан иһитиннэрдэ. Урукку өттүгэр Хотугу Кавказка аан дойдутаагы террористар мустан, сэриг тахсыбытын санаатта. Арасыйыа терроризмы утары охсуһан, бандыттар бөлөхтөрүн хам баттаан, кирилэртэн бохсоломмутун туһунан эттэ. Дойду Аҕа баһылыга уоттаах сэригэ олохторун толук ууран туран эдэркээн уолаттар ону ситиспиттэрин бэлэтиэтэ уонна кирилэргэ махтанарын биллэрдэ.

Арасыйыа дьонугар-сэргэтэргэ куттал үөскээбэтин туһунан, наркотрафик сырыытын болсорго, нелегальнай миграцияны хонтуруоллуурга бэрээдэги көрөөччүлөр уонна былаас уорганнара үлэлэрин күүһүрдэллэригэр ынырда.

Владимир Путин байыаннайдар уонна бэрээдэги арааччылааччылар хамнастара инфляцияны куоһарар курдук эбиллэн иһэрин ситиһэргэ Госдума дьокутааттары бүддьүөккэ тустаах үбү-харчыны көрөллөрүгэр этии киллэрэрин туһунан эттэ. Үрдэтиллибит индексацияны 2022, 2023 сылларга киллэрэргэ былааннылар. Дорусбуяа харыстыабын, үөрэх, култуура эйгэтин үлэһиттэрин хамнастара эмиз салгы эбиллэн иһээбэ.

Дойдуга COVID-19 утары быһыы ылыы хамыытын тула сийэһээ эмиз дьүүлэстилэр. Ол курдук, дьону үлэлэрттэн ууратабыт диэн куттаан, модьуйан туран вакцинация онорор табыллыбатын этиилэр.

«Дьону ыгар-туурар, үлэтигэн ууратарынан куттуур сатамбат. Быһыны ылар туһунан «иһээк» ыткытабыллыахтык сыһыаннаһан, тийимтиэ гына этилиэхтээх», — диэтэ Владимир Путин.

Дьон үлэтигэн уурайымаары быһыы ылар буоллаһына, вакцинация ис хоһооно ыһыллара бэлэтиэнэ. Бастатан туран, киһи бэйэтин доруобуйатын көрүнэн, коронавирусунай инфекция ыарахан охсуутун намтатаары, күн сырдыгыттан матымаары ылаахтааба этилиэнэ. Маннык хардыы дьон оһолун быһыынан, дьон кэргэнин харыстыан сөп.

Күһүнү быыбарга диэри бэрт аһыах хонук хаалла. Балаһан бийн 17-19 күннэригэр Госдума VIII ынырыылаах саастаагыгар сана дьокутааттары талыахтыт. Судаарыстыбаннай Дуумага дьокутааттар бизс сылга талыллаллар: 225 дьокутаат баартыа испиһээгинэн, 225 биэр мандааттаах уокуруктардан кириэхтэрэ.

Сийэс түмүгэр «Биир ньыгыл Арасыйыа» быыбарга кириэр уонна кыыйахтаах бырагырааматын ылыынылар. Дойду Аҕа баһылыга Владимир Путин иһи, үс, төрт онтон да элбэх оһоллоох илээх-эйлээх дьон кэргэн Арасыйыа инники уобараһа буоларын туһунан чолчулаан эттэ.

Марианна ТЫРТЫКОВА.

Чурапчытаагы территориянай быыбардыр хамыыһыа иһитиннэрэр

Быйылгы 2021 сыл балаһан бийн 17, 18, 19 күннэригэр Дойду Судаарыстыбаннай Думатыгар VIII-с ынырыылаах муньах дьокутааттары талыыга ону таһынан, Чурапчы улууһугар иһи мандаакка, иһи нэһиликкэ уокуруктар дьокутааттары талыы быыбары ытыллыаба. Билигин турунуан, улуусулуугар 15084 быыбардааччы баар. Сыл аайы быыбардааччы ахсаана уларыта турар диэн улуустаагы быыбардыр учаастак иһитиннэрэр.

«Хас биридди быыбардааччы о.д. Арасыйыа граждана РФ Конституциятын 1, 2 пууннарын 32-с ыстатыйатыгар олоһуран, быыбардыр уонна быыбарданар бырааптааһын, судаарыстыбаны салайыы дьыалатыгар кыттыһар бырааптааһын табатык өйдүөхтээх», — диэн Чурапчытаагы территориянай быыбардыр хамыыһыа бэрэссэдээтэлэ Дария Никитина иһитиннэрэр.

«Хадаардаагы-Хоттобо уонна Мындааагы уокуруктарын дьокутааттарын талыы быыбары ытыллыаба. Итини таһынан Хадаар уонна Арыылаах нэһиликтэригэр баһылыгы талыы быыбардара буолуохтара.

Билигин турунуан, улуус дьокутааттарыгар биридди мандаакка иһилии хандьыдаат бэлэтиэммитэ. Ол курдук, Мындааагы уокуруктар бэлэтиэммит дьокутаакка хандьыдаатынан буоллулар: «Биир ньыгыл Арасыйыа» баартыйаттан Данил Данилович Павлов — баһынай хаһаайыстыба бэрэссэдээтэлэ уонна «РФ Хомунуус баартыйаттан» Мария Андреевна Дьяковская — улуус култуурага управлениетын уопастыбаннаһы кытары үлэбэ испислиһиһэ.

Хадаардаагы-Хоттобо элбэх мандааттаах уокуруктар «Биир ньыгыл Арасыйыа» баартыйаттан Александр Иванович Сивцев — улуус дьаһалтатын тыа хаһаайыстыбатын начаалынныыга уонна бэйэ туруорунуу бэрээдэгинэн улуустаагы тыа хаһаайыстыбатын управлениетын начаалынныыгын солбуйааччы Владислав Валерьевич Монастырев.

Хадаар нэһиликтэргэ баһылык дуоһунаһыгар «Биир ньыгыл Арасыйыа» баартыйаттан Афанасий Афанасьевич Степанов — Чурапчы улууһун тутууга, архитектурага уонна эксплуатацияга биэр кэлим сааһастыыр сулууспа дириктэрэ уонна бэйэ турунуу бэрээдэгинэн Александр Петрович Соловьев — улуустаагы үөрэх управлениетын матырыйаалнай-техническэй хааччыйыыга уонна куттала суох буолууга отделын сүрүннүүр испислиһиһэ.

Арыылаах нэһиликтэргэ «Биир ньыгыл Арасыйыа» баартыйаттан Николай Егорович Сыромятников — Арыылаах нэһиликтин баһылыга. Бэйэ турунуу бэрээдэгинэн Алексей Гаврилович Лобанов — «Дархан» ХЭТ генеральнай дириктэрэ уонна бэйэ турунуу бэрээдэгинэн Александр Афанасьевич Яковлев — «Айылы» оройуоннаагы норуот айымньытын дьэтин дириктэрин хаһаайыстыбаннай үлэбэ солбуйааччы.

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

ЗА СИЛЬНУЮ ЯКУТИЮ И БЛАГОПОЛУЧИЕ ЛЮДЕЙ!

**ГАЛИНА
ДАНЧИКОВА**

**ДЕПУТАТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ
ДУМЫ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ**

**Автор и соавтор более
120 законопроектов
112 из них принято
3185 депутатских запросов
2240 проблем решено
Более 1000 человек
приняты по личным вопросам**

✓ Внесены изменения в закон о любительском рыболовстве, для собственного потребления теперь можно ловить рыбу сетями.
✓ «Почта России» уже не может закрыть почтовые отделения на отдаленных территориях без согласования с органами местной власти.
✓ По результатам одной из встреч с избирателями принят закон о сохранении 25-

процентной надбавки пенсионерам, имеющим 30-летний стаж работы в сельском хозяйстве, при их переезде в город.
✓ Добилась выделения федеральных средств для ликвидации хвостохранилища Куларской ЗИФ.
✓ Совместно с Главой республики добилась реконструкции аэропортов в Якутии.
✓ Галина Данчикова добилась упрощения получения компенсации за оплату проезда пенсионеров,

проживающих в районах Крайнего Севера.

✓ Внесла на рассмотрение изменения в ФЗ «О недрах», где предлагает прописать в лицензии обязательное участие недропользователя в социально-экономическом развитии территории, на которой он работает, а также выполнение требований по охране окружающей среды, направление штрафов за нарушения в местные бюджеты.

✓ Совместно с руководством республики добилась включения в перечень системообразующих организаций российской экономики 12 предприятий Якутии. Им оказана поддержка в виде льготных кредитов, субсидий, госгарантий и отсрочек по налоговым платежам.

✓ Работа Данчиковой с федеральными министрами и депутатами Госдумы позволила в полном объеме сохранить участие Якутии в федеральных программах и нацпроектах. Общий объем финансирования Якутии в 2021 году составляет 87 млрд рублей.

В законодательном портфеле Галины Данчиковой более 30 актуальных законопроектов и тем, которые поднимают избиратели. Не случайно спикер Госдумы Вячеслав Володин назвал Галину Иннокентьевну самым активным депутатом.

17-19 СЕНТЯБРЯ ВЫБОРЫ ДЕПУТАТОВ ГОСДУМЫ РФ

Оплачено из средств избирательного фонда Якутского регионального отделения Всероссийской политической партии «ЕДИНАЯ РОССИЯ».

— КИИ УОННА СОКУОН —

Полиция подполковника Иннокентий Свинобоев: “Түөкүннэр албыннарыгар киирэн биэримэн!”

“Чурапчы улуугар 2021 сыл 7 ыйын түмүгүнэн, түөкүннээһин (дьону итэбэтэн албынна киллэри) дьон ыстатыйанан 17 буруй оһоһуллубута бэлиэтэнэ, ити былырыынны сылы (былырыын -11 буруй) кытары тэннэн көрдөххө, үрдээбитэ көстөрө. Оттон информационнай-телекоммуникативнай технология көмөтүнэн буруйу оноруу 2020 сылга 15 эбит буоллабына, быйыл 2021 сылга 24-кэ тэннэстэ. Онон эмиэ үрдээһин бэлиэтэнэр” дьон Чурапчы улуунун Ис дьыалаба отдела сыл аһаардаах отчуотугар этиллэр.

“Олохтоох дьон, үксүн, түөкүттэр албыннарыгар өйдүү-өйдүү киирэн биэрэллэрэ биһигини улаханньык дьиксиннэрэр. Уһа ыйылыбыт информационнай-телекоммуникативнай технологияны туһаныы дьоннэ баан каартатыттан эрэ уоруу буолбакка, куйаар ситимин нөһүө араас саарбах саайтарга киирэн, малы-салы, таһаһы-сабы сакаастаан албыннатыы эмиэ киирэр, итини таһынан туора киһи баан каартатын булан ылан баран, маһаһыына киирэн тус сыалыгар, кыра да суумаба тугу эмиэ ылан атылаһар түгэнигэр

эмиз холуобунай дьыала тэриллэр. Түөкүннэргэ киирэн биэрэн албыннапыт дьон холобурдарыттан абыах түгэни кэпсими.

Ыам ыйын 24 күнүгэр, Чурапчы олохтообун электроннай почтатыгар, эбизиттэн кизһэ 15 чаас 45 мүнүүтэсэ, интэринизит нөһүө билсипит киһитин аатыттан сыаналаах баһыылка (посылка) оһоһуллубутун итиннэ курьер нөһүө аадырыска тизриди иһин өһөсө хайаан да төлөбүр түһүөхтээгин, ол кэнниттэн баһыылканы хантан, хайдах ылар туһунан смс-иһитиннэри кэпсэхтээгин туһунан сурук кэлбит. Итини таһынан баһыылка иһигэр сыаналаах көмүс оһоһук (ювелирнай издэлиэ) баар дьон сэрэтэллэр, ыйаһына 116 кыраам дьон ыйаллар уонна 48 евроны көһөрүөхтээх сөһүтүн нүөмэрин этэллэр. Сайабылыаннаһаах хаһаайка этиллибит сөһүт нүөмэригэр 2962 солкуобайы ыйтар, ол кэнниттэн сотору буолаат, эби 120 евроны ыйтыаххын наада дьон смс-иһитиннэри кэлбитигэр, хаһаайка тутта 10800 солкуобайы эмиз көһөрөр. Салгыы түөкүннээһин дьыалыта итинэн эрэ түмүктэммит: “Баһыылкан кыраныыссаба кэлэн иһиннэ, туох баар эппизитинэ барыта эйизкэ сүктэриллэр. Өскөтүн төлөөн ылбат түгэнигэр эн утары холуобунай дьыала көбүтүллэр”, - дьон ис хоһоонноох смс-иһитиннэри кэлбитигэр, хаһаайка кутталыттан уопсайа, холбоон, 81970 солкуобайы түөкүттэр сөһүтарыгар аһарар.

Чурапчы улуунун олохтообуттан киирбит өссө биир сайабылыанна.

Киниэхэ билбэт нүөмэриттэн эрийбиттэр. Төлөпүнүн ылан истибитигэр, анараа киһитэ баан үлэһитэбин дьон бэйэтин биһигиннэрэр уонна: “Эһиги ааккытыттан 150 тыһыынча солкуобай суумаба кирдэбит ыларга сайаалка киирбитэ көрүлүннэ, бу кэпсэтибитин ким даһаны истиз суохтаах, өскөтүн түөкүннэр биллэхтэринэ, атын нүөмэртэн эрийэн харчыгын барытын устуктарын сөп”, - дьэбит. Олохтоох киһи маннай итэһэйбэтэх, түөкүннэр эрийэллэр дьон эрдэттэн истэн бэркэ билэр эбит. Ол эрэри кини ФСБ сотруднигын аатыттан атын нүөмэртэн хат эрийэн итэһэтэллэр, ону таһынан, итэһэтэр сыалтан аатсап нөһүө Сбербаан аатыттан сымыйа докумуону ыйталлар. Ити түмүгэр эмсэһэлэнээччи 69 тыһыынча солкуобайы түөкүннэргэ биллибэт счекка көһөрөн кэбиһэр.

Манна даһатан эттэххэ, Чурапчы оройуонун ис дьыала сотрудниктара, олохтоохтортон киирбит итинник сайабылыаннаһалары сийилии үөртэн, холуобунай дьыалалары көбүтэн, силиэстийэһи үлэлэри тохтобула суох ыйталлар. Ол курдук, 2021 сылга түөкүннээһингэ 5 киһи холуобунай эппизикэ тардылынна, онорбут хоромнууларын толору төлөөтүлэр. Оттон информационнай-телекоммуникативнай технологиянан туһанан буруйу онорууга 10 киһиэхэ холуобунай дьыала тэрилиннэ. Бэлиэтээн эттэххэ, бу соторутаабыта, атырдыах ыйыгар түөкүннээһин дьыалатын силиэстийэлээн, Чурапчы улуунун Ис дьыала 2 сотруднига Воронеж куоракка тийэн

дьыанардаахтык үлэлээн, холуобунай дьыала баһаарылынна.

Биһиги өттүбүттэн олохтоох нэһилиэнньэни кытары сэрэтэр үлэ күннэтэ ыйтыллар, буруй тахсыбатын туһугар дьонно анал брошюралары түнэтэбит, буруйу уһарытарга анаан тустаах баннердар ыйаммытара, хаһыатынан, тэлэбидэһнэ нөһүө ыстатыйалары, видео-роликтары таһаара олоробут. Социальной ситимгэ биһиги отделбыт үлэтин-хамнаһын уонна нэһилиэнньэсэ сэрэтэр үлэлэри сырдатар инниттэн бэйэбит omvdchurapcha дьон инстаграм страницаны үлэлэтэбит. Оно киирэн бэлиэтэниэхитин сөп.

Өссө төгүлү улууспун олохтоохторугар тоһоболоон этэбин: Ханньык баһар баан, силовой структура сотрудниктара, холбур, полиция, прокуратура, ФСБ, суут приставтар, ону аһан пенсионнай пуонда, суотабай сибээс, МФЦ үлэһиттэрэ бэйэлэрэ төлөпүнүнэн эрийэн, Эһиги бааннаабы каартатыт, лицевой счеккут нүөмэрин хайа да баһаһыаннаһа ыйтар, туоһулаһар бырааптара суох! Ханньык баһар бириэмэсэ билбэт дьоннугар, билбэт каартатыт нүөмэригэр үбү-харчыны көһөрүмэн, ыйтыам. Төлөпүнүнэн эрийдэхтэринэ даһаны, кэпсэтэри тохотун. Саарбахтыыр түгэнигитигэр туһааннаах тэрилтэсэ бэйэбит тийэн, сирэй көрсөн сураһаргыт ордук дьон субалиибит. Түөкүннэр албыннарыгар киирэн биэримэн!”, - дьон Чурапчы улуунун Ис дьыалаба отделын начаалынньыга, полиция подполковнига Иннокентий Свинобоев иһитиннэрэр.

Чурапчы улуунун Ис дьыалаба отдела.

**Хочешь перемен?
Выходи на выборы!**

АММОСОВ
Петр Револьдович
Кандидат в депутаты Государственной Думы ФС РФ

МЫ БУДЕМ ГОЛОСОВАТЬ!

Агитационные материалы опубликованы на безвозмездной основе в соответствии с ч. 2 ст. 66 Федерального закона «О выборах депутатов Государственной Думы Федерального Собрания Российской Федерации».

**ПАРТИЯ
НОВЫЕ
ЛЮДИ**

**ЛЮДИ
важнее**

Агитационные материалы опубликованы на безвозмездной основе в соответствии с ч. 2 ст. 66 Федерального закона «О выборах депутатов Государственной Думы Федерального Собрания Российской Федерации».

**гражданская
ПЛАТФОРМА**

+Я

Агитационные материалы опубликованы на безвозмездной основе в соответствии с ч. 2 ст. 66 Федерального закона «О выборах депутатов Государственной Думы Федерального Собрания Российской Федерации».

СР
**СПРАВЕДЛИВАЯ
РОССИЯ**
**ПАТРИОТЫ
ЗА ПРАВДУ**

**ФЕДОТ
ТУМУСОВ**

**САХА
СААРЫНА,
ТУРУУЛАС!**

Агитационные материалы опубликованы на безвозмездной основе в соответствии с ч. 2 ст. 66 Федерального закона «О выборах депутатов Государственной Думы Федерального Собрания Российской Федерации».

19 СЕНТЯБРЯ 2021 ГОДА – ВЫБОРЫ ДЕПУТАТОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ДУМЫ

Чтобы не допустить риска распространения коронавирусной инфекции, голосование будет проводиться три дня – 17, 18 и 19 сентября.

**ЗА ГАВРИЛА
ПАРАХИНА**

ЗА ЛДПР

**ПРАВИЛЬНЫЙ
ВЫБОР!**

Агитационные материалы опубликованы на безвозмездной основе в соответствии с ч. 2 ст. 66 Федерального закона «О выборах депутатов Государственной Думы Федерального Собрания Российской Федерации».

Узнайте всё о выборах

Информационно-справочный центр
ЦИК России **cikrf.ru**
8 800 200 00 20

Төрөөбүт соругум

Билии төрдүн барытын бизрбит сирим баар -- Чурапчы

Чурапчы улуунун үөрэбин салалтатын «Сага олох» хаһыакка анал сыһыарыыта

САЛАЙААЧЧЫ КОЛОНКАТА

Атырдыах ыйын 20-28 күннэригэр «Көлүөнэлэри иити, гражданскай уопастыба уонна идэлээх холбошуктар үмүстүүтүрүн сомоболосхун» СӨ үөрэх уонна наука үлэһиттэрин атырдыах ыйынаабы сүбэ мунньахтара буола турар. Мунньах чэрчитинэн үөрэх министри Михаил Сивцев үөрэнээччилэри уонна педагогическай үлэ бэтэрээннэрин кытта онлайн көрсүһүүтэ тэрилиннэ, эдэр педагогтар форумнара ытыллына. «Дьон кэргэн уонна уопсай үөрэхтээһин, ида бизрэр үөрэх тэрилтэлэрин биригэ үлэлэһиилэригэр инновационнай сыһыан кыһалбалар, көрдөөһүннэр уонна быһаарылар» төрөптүт аһаас мунньабар оскуолалартан салайааччылар уонна төрөптүт кэмистиэттэрэ кыттыны ыллылар. Салайааччыларга, педагогтарга, үөрэнээччилэргэ, сөбө тэрилтэлэригэр, агрооскуолаларга анал очнай, онлайн мунньахтар, сэмнээрдэр, дискуссиянай быһааакалар, куурустар ытыллынылар.

Үөрэх дьылын сабаланытыгар бары үөрэх тэрилтэлэрэ үлэни-хамнаһы тэрийэргэ бэлэмнэр, былааннамыт өрөмүөн үлэлэрэ ытыллаллар. Быйыл улуус оскуолаларыгар барыта 4 тыһ. тахса оҕо үөрэнээ, 425 оҕо маннайгы кылааска кириэсэ.

2021 сылга «Үөрэхтээһин» национальнай бырайыак «Аныгы оскуола» федеральнай бырайыагы чэрчитинэн естественнэй-научнай уонна технологическай хайысхалаах «Точка роста» кииннэрэ Алабар, Соловьев, Хадаар оскуолаларыгар аһыллаллар. Манна химия, биология, физика биридимиттэрин уонна робототехниканы дириэтэн үөрэти, наукаан дьарыктаны тэрилтэһэ. Оттон «Цифровой үөрэх эйгэтэ» федеральнай бырайыагынан Төлөй, Кытаанах, Одьулуун, С.А. Новгоров аатынан Чурапчы оскуолаларыгар Чурапчытаагы гимназияга цифровой кабинеттар аһыллыахтара. Үөрэнээччилэр, учууталлар түргэн интэриниэти туһанан, цифровой үөрэтэр платформаларга кириэн, дойду билиилээх педагогтарыгар, учуонайдарыгар үөрэнэр кыахтаныахтара. Оскуола отчуота, педагогтар аттестациялара, квалификацияларын үрдэтиилэрэ барыта биер ситимнээһэ.

Бүгүнкү күннэ 201 выпускниктыт үөрэхкэ кириэ, инитэртэн 109 үрдүк, 92 орто ида бизрэр үөрэх кыһаларын устуруоснара буоллурар. Мэтээлиинэн бүтүрбүт 26 оҕо 100% үрдүк үөрэхкэ кириэ.

Горнай улуунулар ытыллыбыт «Баһылай Манчаары сонньууларыгар» улуустат оҕолорун ситиһилэринэн икэн туттабыт. Барыта 5 көрүнүгэ 7 оҕо кыттыбытыттан, Дириэтэн Владислав Кузьмин тутум эргиргэ 3-с, мас тардыһытыгар 2-с миэстэ буолары ситистэ (тириэһэр Г.Ф. Пугачев). Буулдыанан ытыга Кытаанахтан Михаил Аржаков хамаанданан икис бөлөхкө бастабы, уопсайга 3-с миэстэ буолла (тириэһэр Н.Ф. Смирников). Хотугу многоборьега И.М. Павлов аатынан Чурапчы оскуолатыттан Мая Фомина сүүрүүгэ 2-с миэстэни ылла, многоборье сууматынан 4-с миэстэһэ табыста, аркааны бырабыыга СӨ устуорт маастарын нуорматын толордо. Эмиз бу оскуолаттан Павел Ермолаев хотугу ыстангага бастаата, аркааны бырабыыга 3-с миэстэни, сүгүн бырабыыга 2-с миэстэни ылла, многоборье сууматынан 3-с миэстэ буолла. Уопсай хамаанданан 3-с миэстэһэ табыста, үс төгүл хотугу ыстангага СӨ устуордун маастарын нуорматын толордо (тириэһэр А.Ф. Иванов).

Д.П. Коркин аатынан Чурапчытаагы интэринээт-оскуолаттан сүүрүүгэ Алеша Драгунов 5000 м. 3-с миэстэ (тириэһэр Г.Ф. Нохтунский), Катя Ким 100 м. 2-с миэстэ (тириэһэр А.И. Собакин), атах сонньуутугар Афоня Сибиряков 2-с миэстэ, Ньюргуйаана Смирникова кылыга 2-с миэстэ, ыстангага 2-с миэстэ (тириэһэр И.И. Чирков, И.И. Посельский) буоллурар.

Оҕолор сайынны сыннааларын тэрийиэ Мьндабаайыга «Кустук» лаабыр 2 симизнэн 100 оҕону хаан үлэлээтэ уонна «Тизгэн баһаатайа» онлайн-былаааакалар тэригиниллэр.

Бу сайын тыа баһаара туран, дьон олоҕор тутталы үөскэтэн, ыксаллаах быһыны-майгы биллэриллибитэ. Чурапчы улуунун үөрэх эйгэтин үлэһиттэрэ баһаары умуруорууга баада өттүнэн кыттыстылар, эмсэбэлээбиттэргэ көмөлөстүлэр. Тырааныспарынан хаанчыы тэрилиннэ. Горнай улуунун Бэс Күөлүгэр улуус уһууааннара 271 тыһ. үөрэх үлэһиттэрин профсоюзунун улуустаабы кэмистиэ Горнай үөрэбин профсоюзуну 60 тыһ. суумалаах көмөнү ытыттылар. Үөрэх тэрилтэлэргэ улууска баһаары көмөнү ытыттылар. Үөрэх тэрилтэлэргэ улууска баһаары көмөнү ытыттылар. Үөрэх тэрилтэлэргэ улууска баһаары көмөнү ытыттылар. Үөрэх тэрилтэлэргэ улууска баһаары көмөнү ытыттылар.

Саха сирин баһаартан эмсэбэлээбит нэһилиннээх пууннарын оҕолоро Арассыыйа Бэрэсидьиэнин дьаһалынан «Океан», «Орленок», «Артек» лаабырдарыгар сыннаана бардылар. Чурапчы улууну 13 путевканы баһаар буолбут Дириг, Хайахсыт, Хадаар, Мугудай баһаар буолбут. «Океан» лаабырга 8 нэһиликтэрин оҕолоро туттулар. «Океан» лаабырга 8 оҕо, «Артекка» 2 оҕо бардылар, 3 оҕо «Орленок» лаабырга баалаан ыйын 1 күнүгэр барыахтара.

Сага үөрэх дьылыгар барытыгар үрдүк ситиһиллэр, эгизнээбдик турулу, тулхадыйбат тулуруу, убаарабат арчими, дьоллоох, уйгу-бийан олобу баһарабыт!

Юрий ПОСЕЛЬСКИЙ, үөрэх салалтатын начаалынныга.

Эбэрдэлиибит!

Көмүс күһүммүт эргиллэн, сага үөрэх дьыла сабаланаары турарынан, үөрэх эйгэтин бары үлэһиттэрин, итииллээччилэри, үөрэнээччилэри уонна оҕолорун туһугар өрүү кыһаллар төрөптүттэри итиитик-истиитик эбэрдэлиибит! Барытыгар үтүө доруобуйаны, үгүс ситиһиллэри, дьолу-соргуну баһарабыт! Дойдубут инники кэскилин туһугар сырдык, куустээх санаа баһыйдын, сайдар аартыктар арылла, кэнни турдуннар!

«Мичил» уһууаан сибидиссэин, РСФСР үөрэҕиритин туйгуун, «Гражданскай килбизин» бэлтэ хаһаайкатын Марианна Николаевна Яковлеваны оскуола иннинээҕи үөрэхтээһингэ уһун, бэриниллээх уонна ситиһиллээх үлэҕэ сыаналанан, «СӨ үөрэҕиритин үтүөлээх үлэһитэ» бочуоттаах аат интэриллибитинэн, итиитик-истиитик эбэрдэлиибит!

М.К. Аммосов аатынан Саха Судаарыстыбаннай университета, билинни Хотугулуу-Илинни федеральнай университет төрүтүтүмүтэ 65 сылынан, Саха сирэ тумус туттар баай устуоруйалаах үрдүк үөрэх кыһатын халын кэлэктиибин, бу кыһаттан кынат анньыммыт учуутал идэтин олоҕун суола оноттубут, оҕо, ыччат итиитигэр үлэли сүлбэр бары педагогтары эбэрдэлиибит, баарабай ситиһиллэри, үүнүү-сайдыгы үрдүк үлэтин баһарабыт!

Норуот историятын өйдүүр, ыччат дьонугар кэпсиир буоллабына, ситимэ быстыбат, олоҕо сапанаан кэнир, сайдар кэскиллээх.

Чурапчы оройуонун норуот үөрэҕиритин салаатын 1960 с. от ыйын 22 күнүгэ 122 Нэдээх бирикээһинэн Хатылы нэһилигэр бастабы дьыссаат аһыллыбыта. Дьыссааты учуутал идэлээх кэргэни Вера Дмитриевна уонна Иван Семенович Васильевтар сүүрэн-көтөн, Болтоноһон, Кындалынан оҕолору хомуйан аһыттар. Бастабы итээччилэринэн В.Д. Васильева, М.Ф. Баина буолбуттара. Ньээнкэлэринэн А.И. Аржакова, М.А. Гоголева, поварынан А.Т. Павлова, тас үлэһиттэринэн И.П. Козлов, Д. Харайбагов, Л. Попов, танас суулааччынан Л.М. Беляева үлэлээбиттэрэ.

1959 с., дьыссаат аһыллыан иннинэ, доруобуйа харыстабылым иһинэн дьааһыла аһыллыбыта. Бастабынан научна кыһа Клавдия, 1962 с. М.Н. Адамова, 1967 с. Е.Д. Протодаконова-Жебсаина сибидиссэйдээбиттэрэ. 1970 с. аһыллыбыт оскуолага бэлэмниир бөлөхкө итээччилэринэн уһуннук, туох баар билиилэрин-көрүүлэрин, кыахтарын бизрэн туран Е.А. Пермякова уонна И.М. Иванова үтүө суобастаахтык үлэлээбиттэрэ.

1981 сыл Чурапчы оройуонун дьокутааттарын 221 Нэдээх быһаарытынан дьааһыла дьыссаанка холбоһон, 45 миэстэлээх дьааһыла-саад тэриллибитэ. Манна 1982-1985 сс. үлэһиттэрин кытта ыкса сибээстэһэн, субалэһэн П.П. Местникова сибидиссэинэн үлэлээбитэ. Ити сылларга сана олбуор тутуллубута, дьааһыла-саад эбийиэктэргэ итиитигэ холбоһоммуттара. Манна захвас Ф.М. Харлампьева улахан сыратын уурбута. Кэлэктиип 1987 сыл түмүгүнэн оройуонна «Сыл бастын уһууаана» куонкуруска бастаабыта.

1988 сылтан Е.М. Иванова сибидиссэинэн үлэлээбитэ. Иитэр-үөрэтэр үлэһэ сана суоллары көрдөөн, 1993 сылтан «Кыһы-уолу аналларынан иити» бырагырааманы сибидиссэ уонна иитээчи Е.Н. Николаева суруйан сабаалабыттар.

Хатылытаагы «Ньюргунун» уһууаан ити курдук үлэтэ-хамнаһа төрүттэнэн, ситэн-хотон тахсыбыта.

1996 сылтан уһууаан сибидиссэинэн Т.Н. Ефремова аһаммыта. 1999 с. уһууаан «Кыһы-уолу аналларынан итии уонна оҕо чөл доруобуйата» бырагырааманан үлэһэ кирибитэ. СӨ Үөрэххэ Министириситибэтин экспертнай сибидитин быһаарытынан, Хатылыуһууаанаэкспериментальнай быһаааака буолара бигэрэммитэ. «Ньюргунун» уһууаан Чурапчы улуунун уһууааннарыттан биер бастабынан өрөспүүбүлүкэ экспериментальнай быһаааака буолары ситиспитэ. Манна улахан көмөнү научнай салайааччы, профессор А.А. Григорьева, оскуола иннинээҕи үөрэхтээһин отделын начаалынныга М.И. Чилингирова, инновационнай отдел начаалынныга Н.М. Сибиряков онорбуттара.

2000 сыллаахха уһууаан кэлэктиибэ нэһилик тэрилтэлэрин, түмсүүлэрин кытта «XXI үйэ чөл олоххо-буттүүннэһилиэһинэн» бырайыагы онорон, СӨ Бырабыыталыстыбатын граны ылары ситиспиттэрэ. Иитээчи Наталья Прокопьева өрөспүүбүлүкэтээҕи «Сыл иитээччигэ-2000» куонкурус кыайылаабынан тахсыбыта. Физическай культуура инструктора Анна Сидорова өрөспүүбүлүкэтээҕи «Физическай культуура учуута-2005» куонкурус кыайылааба, VII Бүтүн Арассыыйатаагы куонкурус үлүс призера буолбута. 2001 с. РФ үөрэхтээһинин туйгуна, методист-итээчи Е.Н. Николаева «Чөмчүүк саас» босуобуйата бэчээттэнэн, үлэ уопута өрөспүүбүлүкэтэ тарбаммыта. Кэлэктиип биер саамай сүрүн ситиһитинэн 2001 с. Москва куоракка ытыллыбыт «Школа-2001» Норуоттар икки ардыларынаагы куонкуруска лауреат буолбута уонна СӨ Үөрэх министириситибэтин

«НЬУРГУНУН»

УһУЙААН – САЙДЫ СУОЛУНАН

инновационнай бырайыактарга граны ылбыта буолар.

Оскуола иннинээҕи үөрэхтээһингэ реформа бара турар кэмигэр уһууаан үлэтигэр санаттан сана, сонун сүүрэннэр кириэллэр. 2015 сыллаахха «Модернизация системы дошкольного воспитания. Выкуп зданий для детского сада» бырагырааманан сана таас дьыссаат тутуллан үлэһэ кирибитэ. Чурапчы улуунун баһылыга А.Т. Ноговицын дьаһалынан «хонуктаах бөлөх» арыллыбыта.

Бүгүнкү күннэ уһууаанна 5 бөлөхүнэн 115 оҕо сылдьар. Кэлэктиип 49 үлэһиттээх, итинэн 21 үлэһит – педагог. 1 СӨ үөрэҕиритин үтүөлээх үлэһитэ, 2 РФ уопсай үөрэхтээһинин бочуоттаах үлэһитэ, 6 СӨ үөрэҕиритин туйгуна, 8 туйгун категориялаах педагог үлэһит.

Кэлэктиип санаттан сана сайдыы суолун тобулан олоххо киллэрэр: «Сарданалаах аартык», «Эколята-дошколята», «Здоровое питание-здоровые дети», «Ус мас бүтэй күрүө» бырайыактары олоххо киллэрэн, оҕо сайдыытыгар үлэ ытыллар. 2015 с. «Арылы кустук» уопастыбаннай ситимгэ кириэн, СӨ үөрэххэ уонна наукага министириситибэтин экспериментальнай быһаааака, 2019 с. «ЮНЕСКО ассоциированной оскуолаларын ситимин» хандьыдаатын быһытынан үлэлээбит. 2020 с. «Первые шаги» бырагырааманы олоххо киллэригэ СӨ үөрэххэ уонна наукага министириситибэтин инновационнай быһаааака буоллурар. Уопуттаах педагог, РФ уопсай үөрэхтээһинин бочуоттаах үлэһитэ У.П. Никифорова икки авторскай босуобуйата бэчээттэнэн, үлэ уопута Саха сиригэр, Арассыыйага тарбана. 2018 с. «Эколята-молодые защитники природы» Арассыыйатаагы куонкуруска 1-кы миэстэни ыллыбыт. Өрөспүүбүлүкэтээҕи «Бастын тыа сирин уһууаана-2020» куонкурус кыайылаахтара буоллурар.

Уһууааммыт устуоруйатын кэпсиир «Ньюргунун мэддэ тыллар» бастабы кинигэбитин 50 сыллаах үбүлүөйүтүн көрсө 2015 с. 1 чааһын бэчээттэппипит. Быйыл уһууааммыт 60 сылынан 2011-2021 сылларга ытыллыбыт үлэбитин түмэн, кинигэбит 2 чааһын бэчээткэ бэлэмнээбит.

«Ньюргунун» уһууаан 60 сыллаах үбүлүөйүнэн убаастабыллаах бары бэтэрээннэрибитин, түбүктээх үлэбитигэр куруутун куус-көмө, сүбэ-ама буолар салайааччыларыбытын, үлэбитигэр үгүс көмөнү онорор төрөптүттэрибитин, күнэтэ алтыһар кэллээһэлэрибитин уонна кырачаан итиллээччилэрибитин итиитик-истиитик эбэрдэлиибин.

«Ньюргунун» уһууаан аатын да курдук Ньюргуну санатар. Сир-дойдуну симиир үрдүк аналын толороору, Ньюргунун сибээһи тон буору тобулан, хаһыны тулуйан тыллан тахсара саха киһитигэр олус чугас, кэрэ. «Ньюргунун» уһууаан бары үлэһиттэрэ суолдүт сулус буолан, күүрэннээх, айымнылаах үлэһэ куруук уһууа-ыһыра турдуннар.

Оҕо аймах тардыстар,
Айар талаан арыттар,
Иһирэх санаа итиллэр,
Үтүө ыра уһуктар
Билирэмнээх билигэ
Оҕо саада барахсан
Сагылы сайдар кэскилин
Үксүтүгэ туруобун!

Татьяна ЕФРЕМОВА,

«Ньюргунун» уһууаан сибидиссэһэ.

«Тиэргэн баһаатайа» онлайн-былаһаакка

Билиги улууспутугар «Дьулуур» оҕо биир сомоҕо хамсааһына уонна «Саха сириг кэнчээри ыччата» өрөспүүбүлүкэтээҕи тирэх киин» көбүлээһиннэринэн, «Тиэргэн баһаатайа» бырагыраама чэрчитинэн үс сайынны онлайн-былаһаакка үлэлээтэ. Былаһаакка үлэтин сыала-сорууга: сайынны кэмнэ олорор сирдэринэн оҕо сыннаһаларын тэрийии.

Барыта 175 оҕону куйаар ситимин нөҥүө хабан үлэ ытылыына. Сүрүн

үлэни баһаатайдар уонна кинилэр көмөлөһөөччүлэрэ тэрийэн ытыллар. Үлэ икки симизинэн барда. Күн аайы сана, сонун оонньуулар, күрэхтэр, маастар-кылаастар, көрсүһүүлэр ытыллынылар. Ол курдук, СӨ култууратын үтүөлээх үлэһитин, үөрэҕири туйгунун, «Саха» НКХ продюсерын, ытыааччытын Лена Керемясованы, «Дьулуур» оҕо биир сомоҕо хамсааһыныттан Екатерина Ченякинаны, Будапешт куораттан Анастасия Лугинованы, «Сайдам» КВН хамаандатыттан Долун Борисовы кытта сонун, сэргэх көрсүһүүлэр буоллулар. Ону таһынан кулиарияҕа маастар, -кылаастары блогер Анисия Шестакова, «Үөрүү» эбии үөрэхтээһин кииниттэн Наталья Иванова ытыллар. Оҕолор күн ахсын араас дьыэтээҕи үлэлэри толордулар. А.А.Саввин аатынан Чурапчытаагы устуоруйа уонна этнография мусуойугар Ольга Ядреева олус интэриэһинэй онлайн-экскурсияны тэрийэн ытта. Хас биридди күн олус сэргэхтик, интэриэһинэйдик ааста.

Христина Иннокентьевна ПРОТОПОПОВА,
үөрэх салалтатын иитии отделын исписэлиинэ.

Дьоһун олоҕо, үлэтэ сырдыкка угуйар

кыттыбыт, атын учууталлары тэнэ сэрии ыар кэмигэр колхуос үлэтигэр, эбии аһылыгы булууга көмө буолбут. Кыһамнылаах учуутал буолара, кини үөрэтэр уроктарыгар кичэйэн бэлэмнэнэригэр, нуучча классиктарын ааҕан ырытарыгар, научнай-популярнай ыйыннык оностубутугар, нэһилиэнньэҕэ агитаторунан үлэлээбитигэр көстөр.

1944 с. Чурапчы оройуонугар төнөн кэлэн, Чурапчы ситэтэ суох орто оскуолатыгар географияны, физиканы, устуоруйаны, черчениены үөрэтэр, кылаас салайааччытынан үлэлиир. Саха сириг учууталлар профсоюзустарын III кэмпириэнсийэтигэр дэлгээт быһыытынан кыттар. Амма оскуолатыгар саха тылын учууталынан аһанар. Учууталлыырын быһыыгар пропагандаһынан үлэлиир. 1946 с. РОНО инспикторунан талыллар. Төрөөбүт оройуонугар үөрэҕири сайдарыгар билиитин, кыһамныһын ууран, иитии-үөрэтии үлэтин көрдөрүүтэ тупсарын ситиспитэ, үөрэтии ньыматын баһылаан, учууталларга методическай көмөнү онороро. Оройуон оскуолаларын кэрийэн, оҕону иитии-үөрэтии болпуруостарын араас таһымнаах мунньахтарга туруоран үгүс хайысхалаах кэпсэтиилэри ыытара. Оройуон Сэбиэтигэр дьокуутаатынан талыллар уонна райисполкомна үлэлээбитэ. 1948 с. кулун тутарыгар РОНО сэбиэдиссэйинэн аһаммыта. Улахан болҕомтотун учууталлар, салайааччылар квалификацияларын таһымыгар тирээгир иитии-үөрэтии таһымын үрдэтиигэ, дьын билиини ситиһиигэ уурбута. Чахчыларга олоҕурбут үлэни ситиһэргэ түмүктүүр экссэмэни саналыы тэрийэн ыыппыта. Чурапчы педучилищетын дириэктэрин кэтэхтэн үөрэхтээһингэ солбуйааччытынан аһанан, биир сый үлэлээн баран, 1949-1950 сс. Кытаанааха саабыстыыр уонна нуучча тылын үөрэтэр, 1950-1954 сс. Хайахсыкка оскуола дириэктэринэн, 1954-1961 сс. Чурапчы орто оскуолатыгар саабыһынан, саха литературтирэтин учууталынан үлэлиир. Семен Ильич үөрэх болпуруостарын учууталлары кытта кэпсэтэн, сөпсөһөн быһаарсар, уроктарга сылдьан дириэктэр ырытар, үчүгэй өрүттэригэр таба тайанар, сайыннаран буолан, кэлэктиип ытыктабылын ылар.

1961-1981 сс. Чурапчы интэринээт-оскуолатыгар бизнесийгэ тахсыар диэри үлэлээбитэ. 1961-1963 сс. дириэктэрдээбитэ, 1963-1967, 1971-1972 сс. саабыстаабыта. Бу үлэтигэр иитии-үөрэтии үлэтигэр, оҕолор бэйэлэрин салайыныыларыгар, төрөппүтү кытта үлэҕэ, материалнай-техническэй баазаны бөбөргөтүүгэ сыал-соруку туруорунан үлэлээбитэ.

Педкэлэктиипи бөбөргөтөн, уопуттаах учууталлары тэнэ, эдэр кэскиллээх дьону түмүтэ. Учулчулаах сэбиэскэй педагог А.С.Макаренко итэрньыматын үөрэтэн олоххо киллэриигэ кэлэктиипкэ турунан туран үлэлээбитэ. Оҕолор бэйэлэрин салайыныыларыгар оскуола ситиһиилэнэн, өрөспүүбүлүкэтээҕи сэмнээрдэр ытыллыбыттара, Семен Ильич ЯРИУУ педагогическай аабыыларыгар онорбут дакылаата биһирэнэн, «Человека будущего растим сегодня» кинигэҕэ бэчээттэммиттэ. 1966 сылтан интэринээт-оскуола устуорт хайысхатын ылымнан, аарсаарга аатырар суола саҕаламмыта. Көнүл тустууну тэниппит улуу тириэньэр Д.П. Коркин үлэтэ өйөбөлү, тирээҕи ылбыта, устуорт Албан аата мусуой төрүттэммитэ.

Семен Ильич хайа да дьыаланы ылыстаһына, олоххо киллэрэргэ дьаныардаахтык ылсар, ол курдук, саха омукка тэнийбит дусбат оонньуутугар оҕолору дьарыктаары, 1975 с. интэринээт-оскуола дусбат отделениетын аһан үлэлэтэн барбыта. Тириэньэр быһыытынан элбэх ыччаты дусбат мындыр оонньуутугар үөрэтэн, эрчийэн умнуллубат суолу-иһи хаалларбыта. Үөрэппит ыччаттара Ваня Новгородов, Оля Чепалова, Афоня Слепцов, Тая Коркина, Зоя Николаева у.д.а. чөмгүтүн, призэр буолан төрөөбүт түөлбэлэрин киэн сиринэн аатталлытара.

Семен Ильич дусбат тумара туонатыгар абылатан, үгүс ситиһиилэммитэ, улуунун чизин көмүскээбитэ. ССРС саахымаччыларын кулуубун чилиэнэ буолбута, дусбака ССРС устуорка маастарыгар хандьыдаат нуорматын толорбута. Бэйэтин эрэ маастарыстыбатын үрдэтиинэн мунурдаммакка, эдэрдэргэ билиитин көрүүтүн биэрбит, устуорт эйгэтигэр киллэрибит, оройуонна «Устуорт бэтэрээннэрэ — эдэрдэргэ!» хамсааһыны көбүлээччи дьоннортон биридээтэрэ, «Урожай» уопастыба бочуоттаах чилиэнэ буолара кэрэхсээнэр.

Педагогическай училищеҕа үөрэммит кэмиттэн ааҕарын сөбүлүүр учуутал, салайааччы дьон кэлэн уларсан ааҕар баай бибилэтиэкэни тэриммитэ, почтанан араас хаһыаты, сурунаалы сурутан ааҕара сөхтөрөр. Саха суруйааччыларын айымньыларын уонна олонхолору олус биһирээн ааҕара, фольклору хасыһан үөрэтэрэ, сорох айымньылары научнай терүүккэ олобуран ырытан суруйбута. Саха литературтирэтин дириэктэр билэрэ элбэх суруйааччылары кытта алтыһыһыттан, айымньыларын ырытыһыһыттан, сүбэлэспиттээн

көстөр. Суруйааччылар ортолоругар кириитик, литературовед быһыытынан биллибитэ. Ыалдыһымсах ыалга Күннүх Ураастыырап, Болот Боотур, Феоктист Софронов, Дьон Дьямылы, Далан, Алексей Бродников, Михаил Добордуурап, Василий Яковлев-Тос, Николай Габышев, Доссо үгүстүк сылдьаллара, Николай Павловтыын-Тыаһыттыын ордуу тапсан бодорустута биллэр.

«Уот Субуруускай» (Г.Д. Ефимовтыын) (1966), «Киһи аатын туһунан» (1990) кинигэлэрдээх. ССРС. Научаларын Академиятын СО Тыл, литературтирэ, устуоруйа үнүстүүтүн архыыбыгар Семен Ильич Жирков мунньубут 1200-таабырыннара, С.П. Ойуунускайа «Саха таабырыннара» кинигэтигэр киллэриллбиттэр. Барыта 26 научнай-педагогическай ыстатыйалары суруйбута. «Хотугу сулус» сурунаалга «Сааскы кэм» романна сахалыы анал ааттар», Эрилик Эристиин «Маарыкчаан ыччаттара» романа Чурапчы устуоруйатын кытта сибээһин, «Кыым» хаһыакка саха тылын орфографиятын быраабылаларын ырытан, «Сана олох» хаһыакка 1921 с. ытыллыбыт биэс улуус дьадаһыларын кэмпириэнсийэтин, Д.П. Коркины, дусбат оонньуутун, «Эдэр коммунист» хаһыакка лингвист учуонайы С.А. Новгородовы сырдатар ыстатыйалара киһи болҕомтотун тардаллар. Антропонирикаҕа — киһи аатын быһаарыыга, үгүс ыстатыйалары суруйан хаалларбыт.

Семен Ильич Амма оскуолатыгар үлэлиг сылдьан, олобун доборун учууталидэлээх Пелагея Алексеевнаны көрсөн ыал буолбуттара, икки кыыс уонна уол оҕоломмуттара. Маргарита Семеновна, Саргылана Семеновна медицина бэтэрээннэрэ, СӨ доруобуйа харыстабылын туйгуннара, Николай Семенович — РФ уопсай үөрэхтээһинин бочуоттаах үлэһитэ, СӨ ыччакка политикатын, тыа хаһаайыстыбатын, үөрэҕириитин туйгуна — Семен Ильич олобун сиэннэрэ салгыһылар.

Улуус үөрэхтээһинэ, устуорда сайдыытыгар бэйэтин көмүс кылаатын киллэрбит талааннаах учуутал, чинчийээччи, тириэньэр, салайааччы С.И. Жирков * олорбут, үлэлээбит Интэринээт томторун биир уулуссатыгар киһи аата интэриллбитэ, үөрэппит оҕолоро, дьон-сэргэтэ киһи аатын умнубаттар, кенэ майгылаах үтүө киһи олобун дьоһун суола сырдыкка угуйдун, үйэлэргэ холобур буоллун.

Мария АРТЕМЬЕВА,
үөрэх салалтатын исписэлиинэ.

Сыһыарыыны бэлэмнээтилэр Мария АРТЕМЬЕВА, Анна ЗАХАРОВА.

РСФСР норуотун үөрэҕириитин туйгуна, Саха АССР үтүөлээх тириэньэрэ, СӨ физкултуураҕа уонна устуорка үтүөлээх үлэһитэ, «1941-1945 сс. Аҕа дойду Улуу сэриитин сылларыгар килбизиннээх үлэтин иһин», «Үлэҕэ туйгунун иһин» мэтээллэр кавалердара Семен Ильич Жирков төрөөбүтэ 100 сылыгар аһаммыт ахтыы кинигэ күн сириг көрдө. Бу кинигэни Семен Ильич оҕолоро, ыччаттара түмэн «Көмүөл» кинигэ кыһатыгар таһаартарбыттар.

Семен Ильич Жирков 1920 с. алтынны 8 күнүгэр Боотуруускай улуус Аччабар нэһилиэгэр төрөөбүтэ. Үөрэххэ баҕалаах уол Белолубскай оскуолатыгар үөрэнэ кириэн, кэлин сатыы сылдьан Чурапчы опорнай, ШКМ оскуолаларыгар үөрэнэн сэттэ кылааһы бүтэрэр. 1940 с. Чурапчы педагогическай училищетын, 1947 с. Дьокуускайдаагы учуутал үнүстүүтүн, 1960 с. СГУ саха салаатын бүтэрэн, учуутал идэтин баһылаан бары өйүн, күүһүн-кыабын ууран, олобун 41 сылын үүнэр көлүөнэни иитиигэ-үөрэтиигэ аһаабыта. Үлэтин Белолубскай ситэтэ суох орто оскуолатыгар арифметика, төрөөбүт тыл учууталынан саҕалаабыта. Чурапчы орто оскуолатыгар үлэлиг сылдьан, хоту оройуоннарга учуутал тийбэтинэн, Саха сириг үөрэҕириитин министриэтибэтин бирикээһинэн Муома оройуонун Хонуу, Түбэлээх, Муома оскуолаларыгар үлэлээн, буһууну-хатыһыны ааспыта. Уруогун биэрэрин таһынан кылаас салайааччытынан, үөрэҕэ суох улахан дьону үөрэхтээһингэ, методическай холбоһук салайааччытынан үлэлээбит, саахымат-дусбат, мусукаалынай, художественнай, самодеятельность салайааччытынан талыллыбыт. Бүтүүн байыаннай үөрэхтээһингэ, Бүтүүн байыаннай үөрэхтээһингэ, хайыһарынан похуоттарга, кросстарга

Чулуу дьоммутун үйэтитии — ЫТЫК ИЭСПИТ

Айылбаттан бэриллбит тэрийэр талааннаах, улуус, өрөспүүбүлүкэ, ССРС таһымыгар тийэ үүмүт Николай Дмитриевич Кривошапкин — Уот Субуруускай төрөөбүт сиригэр таптала, дьонун-сэргэтин туһугар кыһамньыта, күүрэннээх үлэтэ-хамнаһа, олоххо дьулуура мин кэпсэхпин бабарар ахтыыбар арылыччы кестөр.

Ол курдук, мин сүрдээх үлэһит дьонноох, баай устуоруйалаах Кыңдал диэн сиргэ төрөөбүтүм, улаппытым, Оччолорго сэрби кэмгэр 1942 сыллаахха атырдыах ыйыгар хоту Кэбээйигэ балык бултааһыныгар Кыңдал тула баар үс колхуос оҕолуун-уруулуун, кинилиин-сүөһүлүүн, барыта үс сүүстэн тахса киһи көһөрүллүүгэ күһэллэн барбыттара. Онно тийэн, оҕолоро-уруулар өлөн, быстан, сор-мун бөбөтүн көрсүбүттэрэ. Сэри алдьархайын, аас-туор олобу билэн, сэрэнэн-сэрэнэн кэпсэтэр кырдыаҥастарга сэри кэнниттэн мин, кыыс оҕо төрөөбүппүн. Онон кинилэргэ күндү, мааны да мааны оҕо этим.

Оччолорго биһиги ийэбит пиэрмэҕэ ыанньыксыттыра. Онон наар кыстыкка араас сирдэринэн элбэх ыалы кытта бииргэ дьукаахтаһан олорбуллу. Оттон сайынын Ланкылынан, Ойуур Булуннаахтаабынан сайылыыр этибит. Ланкылыга хоту өттүгэр кизин да кизин көбүс-көнө хонуу

туһааһытынан тырбына турара. Хоту өттүнэн үрдүк баайы үөһэ тахсар кириэстээбэ. Дьэ, сиздэрэй тутуу этэ! Ол тырбынаҕа ыттан мэниктээбиллэтин олох өйдөөбүппүн. Төрөппүттэрибит наһаа кэриэстииллэр этэ. Ол маньык. Саха АССР тэриллбитэ 10 сылыгар, ол эбэтэр 1932 с. Николай Дмитриевич Субуруускай тэрээһининэн сүрдээх улахан ыйыах ыйыллыбыта үһү. Кини бэйэтинэн сирин аһатан, албаан ыйыаҕы аспыт. Николай Дмитриевич нэһилиэнньэни биир өйгө-санааҕа киллэрэн, күүрэннээх тылы эппит, илии-атах оонньууларын тэрийэн, ат сүүрдүүтүн илээн-сабаллаан ыйыллыта диэн кэпсээлэрин, бу билигин сааһыран олорон ырыта саныыбын.

1932с. туттарбыт тырбынаҕа бу билигин барба да кэстүүлэнэн турдар, ааспыт саната, урут олорон, үлэлээн ааспыт кэлүөнэ дьоммут кэмнэрин саната, билигин да үйэлээби алгыһы турар курдук.

Итинтэн сийтэһэн, Николай Николаевич Игнатьев "Сата дохсун олох" диэн Николай Дмитриевич Субуруускай туһунан Болтоно нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо, "Н.Д. Субуруускай 100 сылыгар" бириэмийэ лауреата, аатырбыт чөмүтүөн сылгыһыт, "Бочуот Знага" уордьяннаах Гаврил Семенович Новгородов ахтыытынан хайдах баарынан суруйабын.

"1945с. сэри кэнниттэн Харбапа куелун хоту өттүгэр баар Абааһылаах диэн алааска Кыаһы ыйыаҕа ыйыллыбыта. Ол ыйыаҕы Николай Субуруускай тэрийэн ыйыллыта. Ыйыах аһыллыытыгар алгыс тылын эппитэ. Улахан мөс чоромтон кымыһы ыйан күдээрлэнэн, айылбаны, сирин-куеһу аһатара. Кыаһы үөрүүтүгэр колхуосаахтар нымсы кэлэн, киһи да элбээ. Үөрүү-көтүү да баһаам этэ. Ырыах да тэрээһинэ сүргэни көтөбөрө. Дьон санаата кэлбит этэ. Николай Дмитриевичи тула көтө сылдыаллара. Кини суолун сэлэһи аһан биэрэллэрэ.

Субуруускай хаайыттан босхолоһон, дьонун-сэргэтин көрсөн, дойдутун салгынын сайа тыһынан, өрө көтөбүллүбүт көрүнгээбэ. Дорбоонноохтук, чуолкайдьыскара. Или-атах оонньуута, оһуоһай этиһэтэ, ат сүүрдүүтэ олох бэркэ тэриллэбитэ.

Субуруускай дьон ортотугар манхайбыт төбөтө элэнниирэ. Утары түбэстээһинэ, уоптаах, сытыы характара чабыллыһаһаллара.

1950 сыллаахха Уот Субуруускай олохтон туораабыта. Төрөөбүт дойдутугар Болтоноҕо кистээн, бохоруона тэрийбиттэрэ, дьон элбэх этэ. Кини көмүллүбүт сиригэр бөһүөлэк собуруу өттүгэр лааматынньыга кылбайан кестөрө. Ити Таатта үрэх томторо билигин "Субуруускай уңуоса" диэн ааттанар.

Бу суруйбут ахтыым ис хоһоонун толору туһулаан туран, Уот Субуруускай алгыһын толору толордум диэн саныыбын.

Гаврил Новгородов".

Николай Дмитриевич дойдутун дьонун сырдыкка, үөрэххэ-билиигэ тардар баҕаттан отуттан тахса эрэ саастааһар, атын тутууларын элпэкэ турар, отутус сылларга Төлөйгө уонна Болтоно Арыылааһар оскуола дьизэлэрин туттарбыта. Төлөйгө туттарбыт оскуолата Чурапчы биир ытык томторугар көһөрүллэн кириэн тутуллубута. Ол билигин ШКО (Школа коммунистической Молодежи) диэн аатынан биллэр оскуолаҕа үгүс кэлүөнэ дьоммут үөрэнэн ааспыттара, сырдыкка, билигэ-көрүүгэ тардыһалларыгар биэс олох ууруллубута. Билигин да бу оскуола мусукаальнай оскуола диэн ааттанан, кэрэни, үтүөнү саба, устуоруйаны кэрэһилии турар. Онон чурапчылар Субуруускай туттарбыт оскуоланын өйдөбүннүк быһытынан харыстаан туруораллара кэрэхсэбиллээх.

Оттон ити кэмнэргэ кини төрөөбүт нэһилиэгэр Болтоно Арыылааһар туттарбыт оскуолата билигин Болтоноҕо көһөрүллэн кириэн турар. Устуоруйаны кэрэһилиир тутууларбытын сыаналыыр, харыстыыр — биһиги аҕам саастаах дьон ытык иэспит. Онон былыргы тутуулары болжомтоҕо ылан сөргүттэхпитинэ, үүнэр кэлүөнэ ыччаптыгар олус дьоһун, күндү балэхитинэн буолуоҕа.

Александра КОЛЕСОВА,

Кыңдал учаастагы олохтооҕо.

— ТЭРИЛТЭ ТҮБҮГЭ —

— ВНИМАНИЕ —

«Дорожник» ХЭТ сайынны үлэтин хаамыыта

Самаан сайыммыт үгүс күчүмэйдээх аһан эрэр. Улахан ойуур баһаардара турар, дьон олоһор кытары кутталы үөскэттэ. Саха дьоно-сэргэтэ түмсүүлээхтэрин көрдөрөн, төрөөбүт сирдэрин-дойдуларын, хампа күөх тыаларын көмүскэлигэр турунулар. Куруук да буоларын курдук, «Дорожник» ХЭТ кэлэктибэ бары үлэлэргэ тус кылааттарын киллэрдилэр.

Ол курдук, атырдыах ыйын сагатыгар күүстээх тыаллаах, кураан күннэр тураннар, тыа баһаара олус күүскэ, кизин сиринэн тайаан тарбанна. Мэлдьэхси, Мугудай нэһиликтэригэр куттал суоһаан, биһиги тэрилтэбиттэн ДЗ-98 ыарахана автогрейдер, МТЗ-82 тыраахтар, КАМАЗ, УАЗ-фермер массыналар, ыарахан тизиньикэни таһар автотрал, суол оробуочайдара, уопсайа 10 киһи баһаары утары үлэҕэ кыттыстылар. Ыарахан автогрейдеринэн минерализованнай балаһаны астаран, МТЗ-82 уу таһан, улахан уоту умуруорууга

улахан көмөнү онордулар. Сиргэ-уокка үлэһити үөрүүх суол үлэһиттэрэ автогрейдерист В.В. Местников, суолпардар И.И. Поисеев, И.А. Аммосов, Р. Федоров, Н.Г. Владимиров, В.Е. Колесов салалталаах суол оробуочайдара баһаары умуруорууга бары күүстэрин, сатабылларын ууран сыраластылар.

Тэрилтэ үлэтин сүрүн хайыскатыгар, кылгас сайыммытыгар тутуу быһдыһан, былааннаах үлэлэрин толорорго дьулуһар. Ол курдук, Мындабаайы бөһүөлэтин ис суолларыгар Васильев аатынан уулуссаҕа-1200 м, иккис переулокка-645 м учаастактары бүтэрэн туттардылар.

Өрөспүүбүлүкэ суолталаах Чурапчы-Мындабаайы-Сулбаҕы суолугар федеральнай бырагырааманан өрөмүөн үлэтэ Амма улуунун кыраныссытын дизки хайысканан сабалланна.

Манан тэнэ бары хантараактаах суолларын көрүү-истии, кыһынныга балэмнээһин үлэлэрэ мантан күһүн тиһигин быспакка ытыллыахтара.

«Дорожник» ХЭТ пресс сулууспата.

— БИИЭХЭ СУРУЙАЛЛАР —

Үгүс өрүттээх үлэни тэрийэр

массына суолпардара Иван Макаров, Александр Местников, Егор Николаев, Дмитрий Попов, Андрей Дьячковский.

Улахан каток массыныыһа Алексей Кириллов, погрузчик массыныыһа Николай Захаров үтө суобастаахтык, олус сатабыллаахтык үлэлээн, кылгас кэм иһигэр онордулар. Уолаттарбыт үлэлэриттэн олус астынныбыт. Уулуссабыт кэнээбитин, тулсубутун көрөн үөрэбит.

Онуоха дьон-сэргэ олоһун-дьаһаҕын тулсарыга туһуламмат үлэ-хамнас производственной тэрилтэ

биир бастын салайааччыта Владимир Дмитриевич Сивцев баһылыгынан анаһабыттан биллэ тулсубутун бэлэтибит.

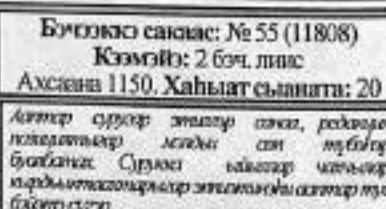
Бары үлэһиттэргэ, мэхэньиссэртэрдэргэ Макаров аатынан уулусса олохтоохторун аатыттан барҕа махталбытын тиздэбит. Бука барыгытыгар кытаанах доробууһаны, дьолу-соғуну, үлэһитигэр өссө үрдүк ситиһиһлэри баҕарабыт!

Чурапчы нэһилиэгин Макаров аатынан уулусса олохтоохторо.

Чурапчы иһинээҕи суоллары тупсаран онорууга, "Хаарбах туруктаах дьизттэн дьону көһөрүү" бырагырааманан сана дьизлэри тутуу тэтимнээхтик ыытыллар буолла. Онтон да атын үлэ-хамнас кимиһлээхтик ыытылларын бэлэтии көрөбүт.

Ол курдук, бу өрөбүллэргэ Е.А. Макаров аатынан уулуссаны көннөрөн, буор бөбөнү кутан, тэннээн, гравийдаан, бары технологияны тутуһан, олус үчүгэйдик кылгас кэм иһигэр үлэлээн түмүктээтилэр. Урут бу үлэҕэ бэйэбит уолаттарбыт үлэлээтилэр: Урут "Мелиорация" ПМК-ба үлэлээбит улахан уопуттаах мэхэньиссэртэрдэр, мэхэньик Александр Антипин мэхэньиссэртэрдэр, улахан кыамталаах грейдер салалтатынан, улахан кыамталаах самосвал массыныыһа Александр Дарамаев, самосвал

— ГИМС ИЗВЕЩАЕТ —

Информация Роскомнадзором об сайтах/адресах
на 31.03.2019г. регистрационных номеров
36599.